De spinnenfauna in de buurt van Ieper: verrassend soortenrijk.

Léon Baert[1], Wouter Dekoninck[1] & Olivier Dochy[2]

[1] KBIN, Departement Entomologie, Vautierstraat 29, 1000 Brussel
[2] INBO, Kliniekstraat 25, 1070 Brussel

Abstract
Tijdens de periode 18/V/2010 tot en met 2/VI/2010 werden op 6 locaties in de buurt van Ieper, 63 verschillende soorten spinnen met bodemvallen ingezameld. Dit is een verrassend hoog aantal voor een korte bemonstering van slechts 2 weken. Deze hoge diversiteit is te wijten aan de variatie aan habitattypes die werd bemonsterd alsook het tijdstip van de bemonstering.

Inleiding
Om een eerste idee te krijgen van o.a. de spinnen-, loopkever- en mierenfauna in de omgeving van Ieper werden in het kader van een '1000-soortendag' 6 sites met bodemvallen bemonsterd. Deze regio is voor de meeste bodemactieve entomofauna-groepen onderbemonsterd en met deze staalname werd gehoopt een eerste en beter idee te krijgen van de soortenrijkdom die enkele natuurrelicten in de buurt van Ieper nog te bieden hebben.

Materiaal en Methode

Op 18 mei 2010 werden op 6 sites 3 bodemvallen geïnstalleerd. Als bodemvallen waren glazen bokalen met een diameter van 9,5cm en deze werden met een 3,5% formaldehyde oplossing en een weinig detergent gevuld. De vallen werden twee weken later opgehaald en later diezelfde zomer getrieerd. Naast de spinnen werden ook de mieren en loopkevers uitgesorteerd.
Volgende zes sites (Figuur 1) in de onmiddellijke omgeving van Ieper werden bemonsterd:

- Site 1: De sleuf in de Palingbeek: DS9329
De Palingbeek behoort tot de beboste heuvelrij die vanaf het Heuvelland doorloopt tot in Zonnebeke. Poelen en moerassen, oud en jong bos, boomgaarden en bloemrijke graslanden, ligweiden of een speelplein wisselen elkaar af. De bodemvallen stonden in een vochtig loofbos met grote brandnetel en speenkruid, es en vlier.

- Site 2 en 3 De Verdronken Weide
610 jaren bleef het weide- en akkerlandschap van de Verdronken Weide vrijwel onaangeroerd. Dit gebied sluit onmiddellijk aansluit op de voorversterking van de Kasteelgracht, dat een onderdeel is van de Ieperse stadsvestingen. In opdracht van het Vlaamse Gewest werden 32 ha ingericht tot een 'droog' wachtbekken. In dat wachtbekken werden op initiatief van de Ieperse Stedelijke Waterregie ongeveer 16 ha maximaal 4 meter dieper uitgegraven tot een 'nat' spaarbekken. Na de graafwerken werden uitgebreide aanplantingen met oeverplanten uitgevoerd: riet, lisdodde, zeggen, biezen, … Deze oevervegetaties functioneren nu erg goed als natuurlijke buffer tegen mogelijke oevererosie door het water. Aan de rand is een wilgenstruweel ontstaan.
Site 2 De verdronken weide A: DS9232
De bodemvallen stonden in een vochtig grasland met scherpe zegge, valse voszegge, rietgras en een uitgebreide kruidenvegetatie.
Site 3 De verdronken weide B: DS9232
de bodemvallen stonden in een zeer nat stuk met rietgras, gele lis, waterbies en kleine wilgjes.

- Site 4 Vestingmoeras; de vesten en wallen van Ieper; DS9232

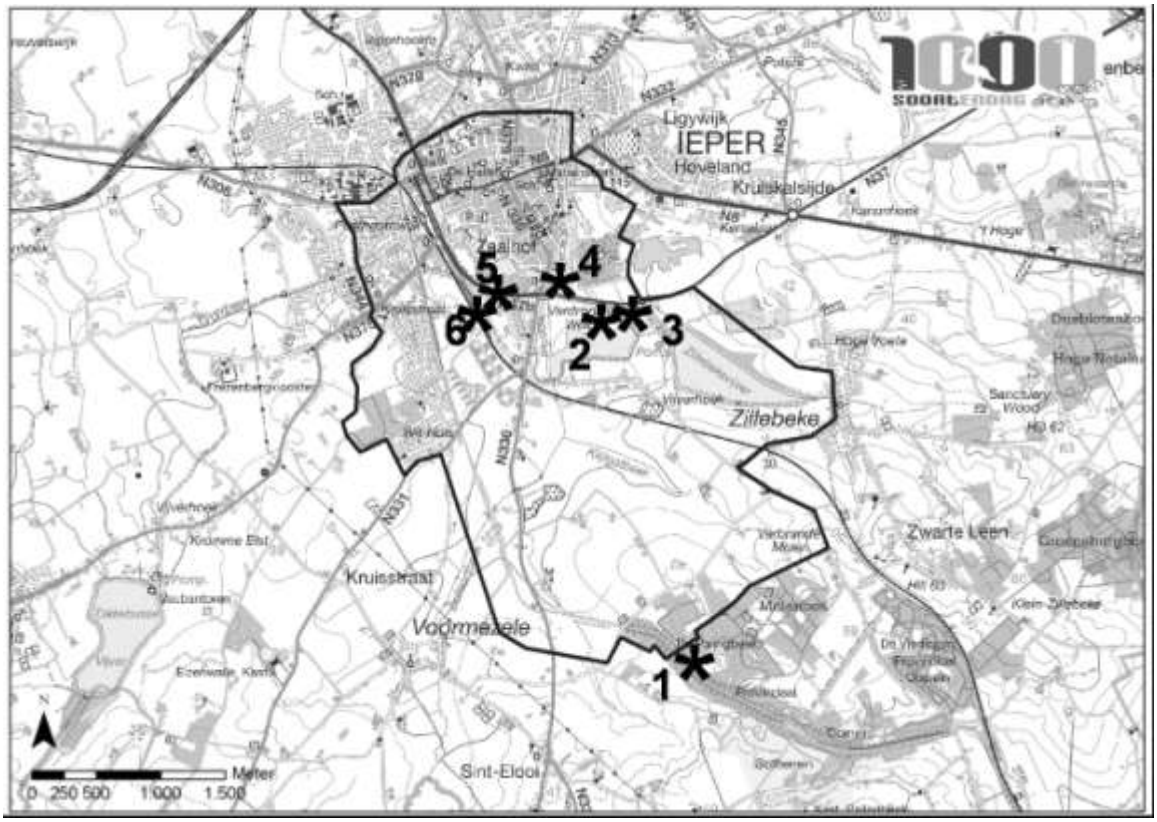
Het groenbeheer op de Ieperse vestingen gebeurt volgens de principes van het harmonisch park- en groenbeheer. Dit heeft ondermeer tot gevolg dat de natuur een grotere kans krijgt. Op de vesten zelf vinden we bijzondere muurplanten die groeien op zonnige, droge of natte, schrale en kalkrijke bodems. De muren van de vesten worden omringd door het Vestingsmoeras. De vallen stonden in een hoge rietvegetatie met liesgras. De site wordt indien mogelijk (niet te nat) jaarlijks gemaaid in de nazomer.

- Site 5 De Triangel; DS9132
Droog gemaaid grasland
De Triangel is een klein natuurgebiedje van 1,5 ha dat wat verborgen ligt langs de Oudstrijderslaan, naast het hondenasiel en het spoorweggebied. Het terrein is eigendom van de stad Ieper, en wordt als educatieve natuurtuin ingericht en beheerd door de stedelijke dienst milieueducatie. Het beheer is gericht op de ontwikkeling van gevarieerde biotopen: de vijver, poelen en sloot, bosjes en houtkanten, bloemenweide, graasweide, ruigtes, droge en schrale gronden. De bodemvallen stonden in een relatief droog, gemaaid grasland.

- Site 6 Oude Spoorweg; DS9132
Naast de Triangel ligt de Oude Spoorweg, in feite een in onbruik geraakt deel van een rangeerstation. Op de plaats waar de bodemvallen stonden was er een pioniersvegetatie aanwezig met veel kale grond en een maximaal 5 cm hoge vegetatie met wat mos, hoornbloem en vergeet-mij-nietje. De site is één van de meest xerotherme sites uit de buurt en tot voor kort werd er blauwvleugelsprinkhaan waargenomen.

Resultaten

In totaal werden 63 soorten gevangen tijdens slechts 2 weken staalname op 6 sites telkens met 3 bodemvallen. Dit is behoorlijk veel, maar hoogstwaarschijnlijk slechts een klein deel van de werkelijke diversiteit. Hoedanook, korte bemonsteringen met bodemvallen kunnen ons reeds heel wat vertellen over de aanwezige arachnofauna indien tijdens de activiteitspieken van de meeste soorten wordt bemonsterd (periode mei-juni) (DESENDER et al., 2004).
31 soorten werden uitsluitend in de natte sites (1 t/m 4) gevangen, waarvan een aantal soorten in hoge aantallen (*Erigone atra, Gnathonarium dentatum, Pardosa amentata, Pardosa palustris, Pirata latitans* en vooral *Pirata piraticus*), 21 soorten enkel in de droge xerotherme sites (5 en 6) terwijl er slechts 11 soorten zowel in de natte als droge sites aangetroffen werden (met echter telkens een overwicht of voor de natte sites of voor de droge sites).
Vier soorten worden in de Rode Lijst voor Vlaanderen (MAELFAIT et al., 1998) vermeld. Twee zijn kwetsbaar: *Coelotes terrestris* (een soort typisch voor droge bossen) en *Arctosa leopardus* (typische soort van natte oligotrofe graslanden), terwijl twee soorten als zeldzaam worden vermeld ten gevolge van hun geografisch beperkt voorkomen in het noorden van ons land (Vlaanderen): *Pardosa proxima* en *Zodarion rubidum*.
Bijzonder om te melden is de typisch myrmecofiele *Zodarion rubidum*. Deze soort wordt in het zuiden van ons land (Wallonië) vooral aangetroffen langs oude spoorwegen (Mariembourg-Treignes) en in steengroeven (Flimoye à Olloy-sur-Viroi, Carrière de Montfort te Esneux) waar voldoende stenen aanwezig zijn om er hun typische igloachtige schuilplaats onder te metselen (KEKENBOSCH, 2009, 2010).
In het Brusselse komt ze voor op het kerkhof van Verrewinckel (zandige grond, gelegen nabij een oude spoorweg) en op het vroeger goederenstation “Josephat” te Schaerbeek (KEKENBOSCH, 2010).
In Vlaanderen werd ze langs of in de buurt van spoorwegen aangetroffen in de stad Antwerpen en Sint-Niklaas (VAN KEER et al., 2006, 2010), op een mijnterrein in Beringen en langs de E314 berm te Genk (JANSSEN, 1998).
Ook hier werd ze in een gebied gevonden gelegen in de buurt van een oude spoorweg.
Uit haar hier opgegeven verspreiding blijkt duidelijk dat *Zodarion rubidum* een uitgesproken voorkeur heeft voor verlaten spoorwegen, steengroeven en wegbermen waar thermofiele, xerofiele en lichtrijke condities overheersen.

Figuur 1: *Situering van de bemonsterde sites in de buurt van Ieper*

Dit type habitat blijkt ook voor andere insectengroepen vaak een belangrijk toevluchtsoord. Van dezelfde oude spoorweg te Ieper was tot voor kort de blauwvleugelsprinkhaan gekend, een soort die verder zeer zeldzaam is in Vlaanderen (DECLEER et al., 2000). Tijdens deze staalname werd er ook een zeldzame mierensoort gevonden; *Myrmica specioides*. Deze soort komt in Vlaanderen enkel voor in heischrale droge graslanden, duingraslanden en in mindere mate ook in ijl begroeide droge heideterreinen (DEKONINCK et al., 2003). Het behoud van oude spoorwegbermen als deze in Ieper en haar bijzondere entomofauna is dan ook een grote uitdaging die vaak in het intergemeentelijk beleid ontbreekt.

Referenties

DECLEER, K, DEVRIESE, H, HOFMANS, K, LOCK, K, BARENBRUG, B & MAES, D., 2000. Voorlopige atlas en "rode lijst" van de sprinkhanen en krekels van België (Insecta, Orthoptera). Werkgroep Saltabel i.s.m. I.N. en K.B.I.N., Rapport Instituut voor Natuurbehoud 2000/10, Brussel, 75p.

DEKONINCK , W., VANKERKHOVEN, F. & MAELFAIT, J.-P., 2003. Verspreidingsatlas en voorlopige Rode Lijst van de mieren van Vlaanderen. Rapport van het Instituut voor Natuurbehoud 2003.07. Brussel 191pp.

DESENDER, K, DE BAKKER, D & DEKONINCK, W., 2004. Verkennende inventarisatie van loopkevers, spinnen, en mieren in het provinciaal Domein 'de Halve Maan' (Diest). Resultaten van een kortetermijnbemonstering in 6 habitatten met vermelding van bijkomende gegevens van enkele andere insectengroepen. Rapport Onderzoeksopdracht Econnection. 17pp. + bijlagen.

JANSSEN, M., 1998. Faunistische bijdrage tot de kennis van de araneofauna van enkele weinig onderzochte regio's in Belgïe. Deel 5. West-Limburg. *Nieuwsbrief van de Belgische Arachnologische Vereniging, 13 (2)* : 30 – 36.

KEKENBOSCH, R., 2009. Contribution à la connaissance de l'aranéofaune du Parc Naturel Viroin- Hermeton. Première partie : la carrière de Flimoye à Olloy-sur-Viroin (Viroinval). *Nieuwsbrief van de Belgische Arachnologische Vereniging*, 24 (1-3) : 119 – 136.

KEKENBOSCH, R., 2010. L'aranéofaune de la Région de Bruxelles-Capitale. Première partie: le site de l'ancienne gare de marchandise Josephat à Schaerbeek. *Nieuwsbrief van de Belgische Arachnologische Vereniging*, 25 (3) :199-209.

MAELFAIT , J.-P., BAERT, L., JANSSEN, M. & ALDERWEIRELDT, M., 1998. A Red list for the spiders of Flanders. *Bulletin van het Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen, Entomologie,* 68 : 131 – 142.

VAN KEER, K., DE KONINCK, H., VANUYTVEN, H. & VAN KEER, J., 2006. Some-mostly southern European-spider species (Araneae), new or rare to the Belgian fauna, found in the city of Antwerp. *Nieuwsbrief van de Belgische Arachnologische Vereniging, 21 (2)* : 33 – 40.

VAN KEER, K., VANUYTVEN, H., DE KONINCK, H. & VAN KEER, J., 2010. More than one third of the Belgian spider fauna (Araneae) found within the city of Antwerp: faunistics and some reflections on urban ecology. *Nieuwsbrief van de Belgische Arachnologische Vereniging*, 25 (2): 160-180.

Tabel 1: *Soortenlijst (hv = enkel met handvangst).*

Family	*Species*	1	2	3	4	5	6	Total
Agelenidae	*Coelotes terrestris* (Wider, 1834)	1						1
Agelenidae	*Tegenaria picta* Simon, 1870					1		1
Araneidae	*Larinoides cornutus* (Clerck, 1757)							3(hv)
Clubionidae	*Clubiona comta* C.L.Koch, 1839					1		1
Clubionidae	*Clubiona terrestris* Westring, 1851	1						1
Gnaphosidae	*Micaria pulicaria* (Sundevall, 1831)					4		4
Hahniidae	*Antistea elegans* (Blackwall, 1841)	1	4	11				16
Hahniidae	*Hahnia nava* (Blackwall, 1841)					1	4	5
Linyphiidae (Erig.)	*Ceratinella scabrosa* (O.-P. Cambridge, 1871)	2						2
Linyphiidae (Erig.)	*Dicymbium nigrum* (Blackwall, 1834)						2	2
Linyphiidae (Erig.)	*Diplocephalus latifrons* (O.-P. Cambridge, 1863)	2						2
Linyphiidae (Erig.)	*Diplocephalus permixtus* (O.-P. Cambridge, 1871)				9			9
Linyphiidae (Erig.)	*Diplocephalus picinus* (Blackwall, 1841)	7						7
Linyphiidae (Erig.)	*Dismodicus bifrons* (Blackwall, 1841)					1		1
Linyphiidae (Erig.)	*Erigone atra* Blackwall, 1833		48	21	1			70
Linyphiidae (Erig.)	*Erigone dentipalpis* (Wider, 1834)		5					5
Linyphiidae (Erig.)	*Gnathonarium dentatum* (Wider, 1834)		4	1	30			35
Linyphiidae (Erig.)	*Gongylidiellum vivum* (O.-P. Cambridge, 1875)		4	1	1			6
Linyphiidae (Erig.)	*Gongylidium rufipes* (Sundevall, 1829)	7						7
Linyphiidae (Erig.)	*Hypomma bituberculatum* (Wider, 1834)				1			1
Linyphiidae (Erig.)	*Lophomma punctatum* (Blackwall, 1841)				1			1
Linyphiidae (Erig.)	*Oedothorax fuscus* (Blackwall, 1834)		35	12	1	2		50
Linyphiidae (Erig.)	*Oedothorax retusus* (Westring, 1851)		5					5
Linyphiidae (Erig.)	*Pocadicnemis juncea* Locket & millidge, 1953				1	3	30	34
Linyphiidae (Erig.)	*Prinerigone vagans* (Audouin, 1826)		3	4				7
Linyphiidae (Erig.)	*Tiso vagans* (Blackwall, 1834)					2	1	3
Linyphiidae (Erig.)	*Walckenaeria acuminata* Blackwall, 1833						1	1
Linyphiidae (Erig.)	*Walckenaeria antica* (Wider, 1834)						3	3
Linyphiidae (Lin.)	*Agyneta subtilis* (O.-P. Cambridge, 1863)				1		1	2
Linyphiidae (Lin.)	*Bathyphantes approximatus* (O.-P. Cambridge, 1871)				3			3
Linyphiidae (Lin.)	*Bathyphantes gracilis* (Blackwall, 1841)				1			1
Linyphiidae (Lin.)	*Diplostyla concolor* (Wider, 1834)	8			2			10
Linyphiidae (Lin.)	*Macrargus rufus* (Wider, 1834)	1						1
Linyphiidae (Lin.)	*Meioneta rurestris* (C.L. Koch, 1836)		1					1
Linyphiidae (Lin.)	*Neriene montana* (Clerck, 1757)	2						2
Linyphiidae (Lin.)	*Palliduphantes pallidus* (O.-P. Cambridge, 1871)	3					1	4
Linyphiidae (Lin.)	*Porrhomma egeria* Simon, 1884		1	1				2
Linyphiidae (Lin.)	*Saaristoa abnormis* (Blackwall, 1841)	1						1
Linyphiidae (Lin.)	*Tenuiphantes zimmermanni* (Bertkau, 1890)	10						10

Family	*Species*	1	2	3	4	5	6	Total
Liocranidae	*Phrurolithus festivus* (C.L. Koch, 1835)						4	4
Lycosidae	*Alopecosa pulverulenta* (Clerck, 1757)						1	1
Lycosidae	*Arctosa leopardus* (Sundevall, 1833)		2	2				4
Lycosidae	*Pardosa amentata* (Clerck, 1757)		48	86				134
Lycosidae	*Pardosa nigriceps* (Thorell, 1856)					6	3	9
Lycosidae	*Pardosa palustris* (Linnaeus, 1758)		42	6				48
Lycosidae	*Pardosa proxima* (C.L. Koch, 1847)		13	4			1	18
Lycosidae	*Pardosa pullata* (Clerck, 1757)		2			21	24	47
Lycosidae	*Pirata hygrophilus* Thorell, 1872			1	1	16	1	19
Lycosidae	*Pirata latitans* (Blackwall, 1841)		11					11
Lycosidae	*Pirata piraticus* (Clerck, 1757)	15	58	373	18			464
Lycosidae	*Trochosa ruricola* (De Geer, 1778)		7	2	4	1	18	32
Lycosidae	*Trochosa terricola* Thorell, 1856					1	2	3
Salticidae	*Euophrys frontalis* (Walckenaer, 1802)					1		1
Tetragnathidae	*Metellina mengei* (Blackwall, 1870)	1				1		2
Tetragnathidae	*Pachygnatha clercki* Sundevall, 1823		7	3	1	1		12
Tetragnathidae	*Pachygnatha degeeri* Sundevall, 1830					2	2	4
Theridiidae	*Enoplognatha thoracica* (Hahn, 1833)					1	14	15
Theridiidae	*Robertus lividus* (Blackwall, 1836)					2	1	3
Thomisidae	*Ozyptila praticola* (C.L. Koch, 1837)	3						3
Thomisidae	*Ozyptila simplex* (O.-P. Cambridge, 1862)					3	2	5
Thomisidae	*Xysticus cristatus* (Clerck, 1757)		1			7	10	18
Thomisidae	*Xysticus kochi* Thorell, 1872						4	4
Thomisidae	*Xysticus ulmi* (Hahn, 1831)					2		2
Zodariidae	*Zodarion rubidum* Simon, 1914					1		1